

Nr 79.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till anskaffning av matematikmaskinutrustning m. m.

(2:a avd.)

I propositionen nr 80 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 25 februari 1949, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1949/50 anvisa dels till Matematikmaskinnämnden: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 45 000 kronor, dels ock till Matematikmaskinnämnden: Anskaffning av matematikmaskinutrustning ett reservationsanslag av 530 000 kronor.

I statsrådsprotokollet, s. 2 och 3, lämnas till en början en kortfattad redogörelse för hittills vidtagna åtgärder i matematikmaskinfrågan, vartill torde få hänvisas.

I skrivelse den 31 januari 1949 har den av Kungl. Maj:t tillsatta *matematikmaskinnämnden* framlagt förslag om de åtgärder, som enligt nämndens uppfattning i nuvarande läge borde vidtagas för anskaffning av matematikmaskinutrustning. I anslutning därtill ha även framlagts vissa beräkningar rörande medelsbehovet för budgetåret 1949/50 för anskaffning av dylik utrustning.

Nämndens förslag, beträffande vars detaljer torde få hänvisas till statsrådsprotokollet, s. 3—8, går ut på anskaffande av två matematikmaskiner av siffertyp, nämligen i första hand en relämaskin och därefter en elektronrörsmaskin (eller därmed jämförlig maskin). Den förra avses tillverkad inom landet, medan beträffande den sistnämnda nämnden för närvarande lämnar öppet, huruvida maskinen skall köpas från utlandet eller helt eller delvis tillverkas inom landet. Nämnden anser, att krav kunna tänkas uppkomma på att anskaffa ytterligare matematikmaskiner för speciella ändamål. I vilken utsträckning så komme att ske, kunde emellertid i nuvarande läge ej bedömas, varför nämnden vid sina kostnadsberäkningar ej ansett sig kunna taga någon hänsyn härtill.

Departementschefen har anfört följande.

Då frågan om anskaffning av matematikmaskinutrustning senast anmäldes för riksdagen i propositionen 1948: 303, uttalade jag bland annat, att de svårigheter av främst teknisk natur, som av matematikmaskinutred-

ningen i dess slutbetänkande åberopats, i förening med de rådande valuta-förhållandena gjorde det osannolikt, att en matematikmaskinutrustning skulle kunna inom rimlig tid anskaffas från utlandet. Med hänsyn till det mycket angelägna behovet av att kunna för skilda ändamål utnyttja dylik utrustning syntes därför allvarliga ansträngningar böra göras för att framställa en matematikmaskin inom landet.

Den av matematikmaskinnämnden nu lämnade redogörelsen för det aktuella läget i fråga om anskaffningen av matematikmaskiner ger vid handen, att importmöjligheterna för en matematikmaskin, sedan nyssnämnda proposition framlades, ytterligare starkt beskurits. Situationen i detta hänseende synes för närvarande vara den, att någon utsikt att inom rimlig tid kunna erhålla en maskin från utlandet icke längre förefinnes, vare sig det gäller en elektronrörs- eller en relämaskin. Man torde därför nu vara hänvisad till att tillgodose det omedelbara behovet av en matematikmaskin i Sverige genom tillverkning inom landet. Gjorda undersökningar rörande förutsättningarna härför synas numera enligt vad som framgår av nämndens redogörelse böra leda till att i första hand en relämaskin kommer till utförande. Dennas enklare konstruktion gör det nämligen möjligt att med utnyttjande helt av inom landet befintlig materiel väsentligt snabbare bygga en dylik maskin än en elektronrörsmaskin. Tiden för färdigställande av en relämaskin har sålunda beräknats till omkring tio månader mot närmare tre år för en elektronrörsmaskin. Den planerade relämaskinens kapacitet torde bli tillräcklig för behandling icke blott av nu särskilt aktuella problem inom försvarsväsendet utan även av ett stort antal andra viktiga problem inom den tillämpade matematiken överhuvudtaget.

Emellertid synes man böra räkna med, att *en* maskin i längden blir otillräcklig för våra behov. Redan matematikmaskinutredningen fann på sin tid flera omständigheter tyda på att Sverige hade behov av mer än en maskin-anläggning. Huruvida den ytterligare maskin, som sålunda bör anskaffas och som lämpligen bör bli en elektronrörsmaskin eller en därmed i kapacitet och snabbhet jämförlig maskin, skall anskaffas från utlandet eller ävenledes tillverkas inom landet, torde tills vidare böra lämnas öppet. Vilken-dera utvägen som bör väljas beror givetvis på å ena sidan utvecklingen under den närmaste tiden av importmöjligheterna från U. S. A. samt å andra sidan resultatet av undersökningar rörande förutsättningarna för ett dylikt maskinbygge inom landet. Sådana undersökningar ha redan i begränsad omfattning igångsatts, men det synes önskvärt, att desamma påskyndas och bedrivs jämsides med relämaskinbygget.

Matematikmaskinnämnden har för nästa budgetår angivit kostnaderna för relämaskinbygget och relämaskinens drift efter färdigställandet samt för förplanering av elektronrörsmaskinen (eller därmed jämförlig maskin) till 530 000 kronor, varjämte beräknats 45 000 kronor till bestridande av nämndens egna förvaltningskostnader. Mot de gjorda kostnadsberäkningarna, vilka delvis utförts av telegrafstyrelsen, har jag icke funnit anledning till någon mer väsentlig erinran. Det synes böra ankomma på Kungl. Maj:t samt att närmare överväga de av nämnden förordade arvoden för viss personal samt att meddela de bestämmelser i detta och andra hänseenden rörande anslagsmedlens disposition, som må befinnas erforderliga. Jag förordar alltså att för nästa budgetår anvisas dels ett reservationsanslag å 530 000 kronor till Matematikmaskinnämnden: Anskaffning av matematikmaskinutrustning, dels ock ett förslagsanslag av 45 000 kronor till Matematikma-

skinnämnden: Förvaltningskostnader. Det för budgetåret 1947/48 anvisade reservationsanslaget å 100 000 kronor till anskaffning av matematikmaskinutrustning kan, enligt vad nämnden uppgivit, beräknas vara förbrukat med utgången av innevarande budgetår.

Utskottet får med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställa, att riksdagen må för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa

a) till *Matematikmaskinnämnden: Förvaltningskostnader* ett förslagsanslag av 45 000 kronor;

b) till *Matematikmaskinnämnden: Anskaffning av matematikmaskinutrustning* ett reservationsanslag av 530 000 kronor.

Stockholm den 22 april 1949.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Närvarande: se under utlåtandet nr 78.
